

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
Кафедра дефектології та фізичної реабілітації

СОКОЛОВА Г. Б.

**Методичні рекомендації до практичних занять і виконання самостійної
роботи з навчальної дисципліни**

**«МЕТОДИКА КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ З
ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ»**

для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти

Рекомендовано до друку рішенням ученої ради Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 1 від 22 вересня 2021 року)

Соколова Г. Б. Методичні рекомендації до практичних занять і виконання самостійної роботи з навчальної дисципліни «Методика корекційної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 016 Спеціальна освіта : Одеса, Університет Ушинського, 2021. 30 с.

Рецензенти:

- Прохоренко Л. І. доктор психологічних наук, професор, директор Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України.
- Орленко І. М. доктор філософії, завідувач Одеського обласного центру підтримки інклюзивної освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Методичні рекомендації розроблено для допомоги здобувачам другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 016 Спеціальна освіта. Подано анотацію дисципліни, плани практичних занять, завдання для самостійної роботи, рекомендовану літературу, вимоги до знань і вмінь здобувачів, набутих у процесі вивчення дисципліни.

ЗМІСТ

Опис навчальної дисципліни.....	4
Анотація навчальної дисципліни.....	5
Плани лекційних та практичних занять.....	8
Критерії оцінювання.....	27
Рекомендована література.....	29

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, ОПП, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка	Статус дисципліни: Обов'язкова	
Змістових модулів – 2	Спеціальність 016 Спеціальна освіта	Рік підготовки:	
Індивідуальне навчально-дослідне завдання – есе		2-й	2-й
Загальна кількість годин - 90	Рівень вищої освіти: другий (магістерський)	Семестр	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 2		3-й	3-й
		Лекції	
		12 год.	6
		Практичні, семінарські	
		24 год.	6
		Лабораторні	
		0 год.	
		Самостійна робота	
		44 год.	68
	Індивідуальні завдання:		
10 год.	10		
Вид контролю: екзамен			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 40% : 60%

для заочної форми навчання – 13% : 87%

АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Методика корекційної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами» є обов'язковою у підготовці здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 016 Спеціальна освіта.

Вивчення навчальної дисципліни «Методика корекційної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами» передбачає розв'язання низки завдань професійної підготовки висококваліфікованих і конкурентоспроможних фахівців у галузі спеціальної освіти.

У результаті вивчення запропонованого курсу здобувачі освіти отримають ґрунтовні знання про основні варіанти і параметри дизонтогенезу, особливості інтелектуального, мовленнєвого розвитку та поведінки дітей при кожному з них; психологічні, педагогічні аспекти та основні напрямки та методики корекційної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

Мета вивчення дисципліни «Методика корекційної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами»: ознайомити здобувачів освіти з категоріями дітей з особливими освітніми потребами та методиками психолого-педагогічної корекції в умовах спеціальних та інклюзивних закладів освіти.

Сформуувати мотивацію щодо використання набутих знань у професійній діяльності

Передумови для вивчення дисципліни: опанування навчальної дисципліни «Методика викладання корекційної педагогіки у закладах вищої освіти».

Очікувані результати навчання дисципліни:

Унаслідок вивчення навчальної дисципліни здобувачі мають

знати:

- теоретико-методологічні основи навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами;
- сучасні підходи щодо організації психолого-педагогічної допомоги дітям з особливими освітніми потребами;
- сучасні методи проектування індивідуальних корекційних програм;
- специфічні прийоми корекційної роботи з розвитку комунікативних навичок;

уміти:

- організовувати та проводити корекційну роботу з дітьми з особливими освітніми потребами;
- визначати структуру корекційної роботи для кожного окремого випадка;
- здійснювати консультування батьків з питань навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами.

Унаслідок досягнення результатів навчання здобувачі вищої освіти в контексті змісту навчальної дисципліни мають опанувати **такі компетентності:**

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 2. Морально-ціннісна компетентність (знання основних моральних норм, етичних та етикетних правил; досвід дотримання набутих моральних норм, етичних та етикетних правил у власній повсякденній і професійній корекційно-педагогічній діяльності).

ЗК 3. Функціонально-поведінкова компетентність (знання власних функціональних обов'язків; вміння дотримуватись норм загальнолюдського і професійного корекційно-педагогічного етикету; здатність виявляти чесність, порядність, принциповість, толерантність, гуманність під час освітньої та професійно-корекційної діяльності; досвід відповідального і сумлінного ставлення до виконання своїх професійних обов'язків).

ЗК 8. Пізнавальна компетентність (здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; знання когнітивних процесів і дій; вміння самостійно здійснювати розумові операції (аналіз, синтез, узагальнення, порівняння тощо) у пізнавальних цілях та при організації корекційного процесу).

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК):

СК 1. Теоретико-методологічна (знання провідних гуманістичних зарубіжних і вітчизняних теорій, концепцій, вчень щодо виховання і навчання осіб з особливими освітніми потребами; здатність відстоювати власні професійні переконання, дотримуватись їх у житті та корекційно-педагогічній діяльності).

СК 2. Предметно-методична (психолого-педагогічні, корекційно-методичні та фахові знання; вміння відбирати і систематизувати діагностичний, корекційно-педагогічний матеріал з урахуванням вікових, індивідуальних особливостей осіб з особливими освітніми потребами; здатність застосовувати відповідні методи, прийоми, форми, засоби навчання та виховання у закладі вищої освіти та корекційного процесу в закладах освіти та охорони здоров'я; досвід організації корекційно-педагогічного процесу та педагогічного спостереження за викладанням фахових дисциплін; здатність удосконалювати власну викладацьку та корекційно-педагогічну діяльність).

СК 4. Корекційно-педагогічна /корекційно-розвиткова (знання методологічних та психолого-педагогічних основ корекційної роботи при різних психофізичних порушеннях у осіб з особливими освітніми потребами; вміння проводити корекційно-розвиткову роботу у різних типах закладів; знання та вміння методики викладання корекційно-педагогічної діяльності).

Міждисциплінарні зв'язки: навчальні дисципліни «Логопедія з методикою викладання у закладах вищої освіти» та «Методика викладання корекційної педагогіки у закладах вищої освіти».

Опановуючи зміст навчальної дисципліни здобувач повинен дотримуватися принципів академічної доброчесності:

– самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання, атестації (для осіб з особливими освітніми

потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);

– покликання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;

– дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;

– надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

ПЛАН ЛЕКЦІЙНИХ ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль I. Загальні питання проблеми порушень розвитку

Тема 1. Теоретико-методологічні основи проблеми порушень розвитку.

Лекційне заняття №1 2 години

План

1. Предмет і завдання курсу. Актуальність даної проблематики. Значення суміжних дисциплін для вивчення і поглибленого розуміння відхилень у розвитку.
2. Теоретико-методологічні основи вчення о складній структурі аномального розвитку. Сучасні уявлення сутності складного дефекту. Етіологія порушень розвитку. Поняття о ускладненому порушенні розвитку.
3. Проблема диференційної діагностики дітей з особливими освітніми потребами.

Теоретичний блок. Гостра необхідність поглибленої розробки системи спеціальної освіти дітей з ООП визначається великою кількістю дітей, що мають порушення.

Перетворення, що відбуваються в останнє десятиліття в різноманітних сферах науки і освіти, поширилися і на спеціальну педагогіку. Завдяки цьому виявилися актуальними проблеми, які ще недостатньо повно усвідомлюються як педагогами і батьками, так і громадськістю. Сказане можливо в повній мірі віднести до проблеми педагогічної допомоги дітям з комплексними порушеннями розвитку.

Спробуємо розібратися в цьому питанні.

Педагогічна допомога дітям з ООП – область практичного застосування педагогіки, орієнтована на підвищення соціальної компетенції дитини, тобто на виховання і навчання дітей з комплексними порушеннями розвитку, які здійснюються в рамках єдиного педагогічного процесу при використанні спеціальних заходів впливу, спрямованих на формування умінь і навичок соціальної поведінки. Зокрема, О. Шпек розглядає педагогічну допомогу глибоко розумово відсталим дітям «не як виключно акцію, тобто як пряме втручання, а як пропозицію до спільного буття. Щодо таких дітей мова не може йти просто про допомогу в досягненні результатів, а перш за все мова йде про можливість жити в безпеці, створеної відповідальністю сильнішого».

У контексті наведеного визначення ми вбачаємо щось загальне, що обумовлює головну позицію педагогічної допомоги дітям з комплексними порушеннями в розвитку, – це життєво орієнтований підхід при узгодженій діяльності педагога і дитини.

Предмет педагогічної допомоги становлять теорія і практика спеціальної освіти, які включають в себе вивчення своєрідності розвитку і навчання людини, що має комплексний дефект, особливостей її становлення і соціалізації як особистості; визначення найбільш результативних шляхів, способів, засобів і умов, які можуть забезпечити корекцію фізичної або психічної вади, компенсацію діяльності порушених органів і формування особистості з метою її соціальної адаптації в суспільстві.

Мета педагогічної допомоги дітям з ООП полягає в тому, щоб створити умови для появи у дитини досвіду конструктивного подолання або вирішення проблем і адаптувати її до соціального середовища через процес виховання і навчання.

Чи можна говорити про бездоганність впевненості в досягненні такої мети дітьми з ООП? Напевно, це нереально. І пояснюється перш за все феноменологічними якостями, якими наділена кожна дитина з численними порушеннями, глибиною і тяжкістю відхилень, її потенційними можливостями і присутністю інших різноманітних факторів реальної дійсності. Завдання педагога – вибрати відповідну тактику допомоги, здійснювати і моделювати свої дії таким чином, щоб максимально наблизити дитину до визначеної мети, а саме – підготувати її до життя, сформувати у неї навички та вміння для облаштування свого побуту, для оволодіння будь-якою доступною і посилено професією і т.д.

У загальному плані становлення людської особистості існує процес закономірної зміни, переходу від одного якісного стану до іншого, більш досконалого. Відомо що розвиток людини обумовлено впливом зовнішніх (екологічних, соціальних, культурних) і внутрішніх (фізіологічних, генетичних, психічних) факторів, їх складним і неповторним поєднанням. У дітей з ООП спостерігаються ті ж етапи психічного розвитку, які властиві нормальним дітям. При цьому рушійними силами є протиріччя між потребами і способами їх задоволення. Ці протиріччя викликають вдосконалення способів задоволення потреб, що, в свою чергу, веде до виникненню у індивіда більш складних потреб. «Закономірності психічного розвитку ті ж, але методи, сама техніка педагогічного впливу інші. Вони спрямовані насамперед на усунення перешкод, які викликані комплексною недугою і перешкоджають нормальному темпу розвитку... дитини, на те, щоб дати простір реалізації у її загальнолюдських закономірностей психічного розвитку».

Педагогічна допомога виходить з нагальних проблем самої дитини, що має комплексне порушення розвитку, і реалізується з позицій соціально-педагогічної діяльності, яка визначається як «безперервний поетапний процес соціального виховання з урахуванням специфіки розвитку особистості людини з особливими потребами на різних вікових етапах, в різних шарах суспільства і за участю всіх соціальних інститутів і всіх суб'єктів виховання та соціальної допомоги».

Найбільший досвід корекційно-педагогічної роботи накопичений відносно сліпоглухих дітей. Детальна, науково обґрунтована і експериментально перевірена технологія навчання сліпоглухих дітей дозволяє розкрити потенціал компенсаторного розвитку дитини з самих ранніх вікових етапів. Однак в даний час ця категорія дітей відрізняється настільки різноманітними особливостями, що вимагає розробки і обґрунтування програм виховання і навчання для кожної групи дітей, які мають множинні дефекти.

Діти з комплексними порушеннями розвитку надходять в різні спеціальні установи, що обумовлює виникнення великих проблем з визначенням змісту педагогічної роботи. Навчання таких дітей, орієнтоване на провідне порушення, не може забезпечити в достатній мірі всебічність і повноту освіти при поєднанні множинних первинних відхилень.

Відповідно до державних освітніх стандартів загальної освіти осіб з обмеженими можливостями здоров'я навчання дітей з комплексними (складними) порушеннями розвитку здійснюється диференційовано. У них вказано, що серед нечуючих дітей, що займаються в звичайних класах за типовими програмами школи для глухих, не можуть перебувати діти з додатковими порушеннями у психофізичному розвитку (з первинними порушеннями рухів, зору, з затримкою психічного розвитку, розумовою відсталістю та ін.). За існуючим положенням для дітей зі складними порушеннями організовуються допоміжні класи, класи для дітей із затримкою психічного розвитку, класи для

сліпоглухих та ін. Навчання ведеться в умовах зменшеної наповнюваності, за особливими програмами і вимагає суто індивідуального підходу. В особливі групи виділяються слабчочуючі діти, які мають поєднання двох первинних дефектів: приглухуватості і розумової відсталості, приглухуватості і затримки психічного розвитку. При збігу медичного діагнозу і педагогічного заключення розумово відсталі слабчочуючі діти зараховуються в допоміжні класи при школах для слабчочуючих. Незрячі і слабозорі діти із затримками психічного розвитку та розумовою відсталістю навчаються в спеціальних класах.

Діти з церебральним паралічем (ДЦП), що мають розумову відсталість різного ступеня тяжкості, в найбільшій мірі потребують створення різнорівневих програм і розробці різних організаційних форм навчання. Особлива увага повинна приділятися предметам корекційного циклу. Дітям з ДЦП, які мають порушення слуху і зору різного ступеня вираженості, потрібні адекватні організаційні форми навчання (спеціальні відділення, класи, групи при школах, інтернатах), спеціальні навчальні плани і програми. Для дітей, що мають складний дефект, наприклад слабчочуючих або слабозорих із затримкою психічного розвитку, розумовою відсталістю, порушенням опорно-рухового апарату і одночасно страждають алалією, афазією, ринолалією, дизартрією тяжкого ступеня, що обумовлює глибокий недорозвиток мовлення, при наявності відповідних фахівців, технічних умов і медичного висновку також організовується навчання за індивідуальними програмами з повною або частковою інтеграцією дитини в учнівський колектив. Ступінь інтеграції, її форми і тривалість визначаються лікарем, психологом, учителем-логопедом, дефектологом і методичною радою школи.

З огляду на все сказане, слід визнати, що методологічне вчення про дітей з ООП знаходяться на стику різних наукових областей: психології, педагогіки, ряду дисциплін медичного блоку, соціальної педагогіки. Навчальна і виховна допомога дітям, що є складовою частиною єдиного педагогічного процесу, тісно взаємопов'язана із загальною педагогікою, яка визначає цілі, завдання, форми, методи навчання і виховання. У той же час при використанні наукового арсеналу загальної педагогіки вже під час самого процесу надання педагогічної допомоги дітям з комплексними порушеннями вносяться істотні поправки в конкретні методики, модернізуються технології та зміст навчання з урахуванням природи і характеру порушень, розробляються нові прийоми і методи корекційного впливу і удосконалюються методики, вже наявні в різних галузях спеціальної педагогіки – тифлопедагогіки, сурдопедагогіки, олігофренопедагогіки і логопедії.

Знання основ загальної і спеціальної психології, які розкривають природу дефекту, закономірності психічного розвитку дитини, сприяє організації диференційованого навчання та індивідуального виховання дітей з ООП.

Оскільки в основі порушень розвитку лежать органічні ураження центральної нервової системи (ЦНС), порушення сенсорної сфери, а також різні генетичні чинники, то для їх обліку і розуміння потрібні певні знання з різних галузей медицини – невропатології, анатомії і фізіології дитини раннього віку, психопатології, психіатрії, генетики людини, офтальмології, фоніатрії, оториноларингології, сурдології, педіатрії, ортопедії та ін.

Простежується тісний взаємозв'язок з соціальними науками, які охоплюють абсолютно всі рівні життєвих проявів становлення і розвитку людини.

Практичне заняття № 1 – 4 години

Тренінг: «Теоретичні основи питання психолого-педагогічної допомоги дітям з особливими освітніми потребами».

Питання для обговорення:

Участь у колективному обговоренні з динамічним зворотнім зв'язком:

1. Що є метою корекційної роботи?
2. У чому полягає сутність корекційної роботи?
3. Які цілі корекційної роботи?
4. Які принципи виникнення та протікання компенсаторних процесів потрібно враховувати в корекційній роботі з дітьми з ООП?
5. Які педагогічні прийоми та умови потрібно використовувати в корекційній роботі?
6. Що забезпечує успішність корекційної роботи?

Завдання для самостійної роботи

1. Сформулюйте мету, цілі, засоби, педагогічні прийоми, умови та результати корекційної роботи з дітьми з ООП.
2. Розробіть рекомендації для логопедів.

Рекомендована література:

Основна [1], [2].

Тема 2. Групи дітей з особливими освітніми потребами.

Лекційне заняття №2 2 години

План

1. Діти з особливими освітніми потребами.
2. Діти з порушеним слухом і зниженим інтелектом.
3. Діти з порушеннями зору та інтелекту Діти з порушеннями опорно-рухового апарату та інтелекту.
4. Діти з комплексними порушеннями, що поєднують сенсорні, опорно-рухового, інтелектуальні порушення і мовленнєві порушення.
5. Порушення мовлення первинного характеру.

Теоретичний блок. Діти з особливими потребами мають відхилення від нормального фізичного чи психічного розвитку, зумовлені вродженими чи набутими розладами.

Залежно від типу порушення виокремлюють такі категорії дітей:

з порушеннями слуху (глухі, оглухлі, зі зниженим слухом);

з порушеннями зору (сліпі, осліплі, зі зниженим зором);

з порушеннями інтелекту (розумово відсталі, із затримкою психічного розвитку);

з мовленнєвими порушеннями;

з порушеннями опорно-рухового апарату;

зі складною структурою порушень (розумово відсталі сліпі чи глухі; сліпоглухонімі та ін.);

з емоційно-вольовими порушеннями та дітей з аутизмом.

Розрізняють: вроджені розлади, спричинені порушенням живлення, гормональними розладами, резусною несумісністю груп крові матері та дитини, шкідливим впливом на плід генетичних факторів, інтоксикацій, інфекцій, травм, впливом медичних препаратів, алкоголю, наркотичних та отруйних речовин; набуті порушення зумовлені, переважно, різноманітними шкідливими впливами на організм дитини під час народження та в наступні періоди розвитку (механічні ушкодження плоду, тяжкі пологи, пологова асфіксія, крововиливи у мозок, інфекційні захворювання тощо).

Навчання та виховання дітей з порушеннями психофізичного розвитку здійснюється з урахуванням особливостей їхнього розвитку, використанням специфічних заходів та організаційних форм навчальної роботи, залежно від характеру розладу.

Діти з порушеннями опорно-рухового апарату

Порушення опорно-рухового апарату виникають внаслідок певного захворювання, що призвело до розладу рухових функцій (наприклад, дитячий церебральний параліч у важкій формі, розсіяний склероз, захворювання кісток), внаслідок травми хребта або ампутації. Діти з порушеннями опорно-рухового апарату відчують труднощі під час пересування, користуються різноманітними допоміжними засобами: інвалідними візками, милицями, тростинками чи «ходунками».

Травма хребта. При деяких важких переломах хребта стається ушкодження спинного мозку, який відповідає за рухову активність кінцівок, внаслідок чого відбувається їх параліч. Хребет може бути зламаний у різних місцях, тож наслідки травми, залежно від того, яка частина спинного мозку ушкоджена і якою мірою, можуть бути різними. Параплегія: спинний мозок травмовано нижче шийного відділу, відтак, у людини уражена нижня частина тіла і ноги, а також частина внутрішніх, тазових органів. Тетраплегія: спинний мозок пошкоджений на рівні шийного відділу, внаслідок цього руки й ноги у людини повністю або частково позбавлені чутливості та рухливості.

Дитячий церебральний параліч (ДЦП) виникає внаслідок порушення у тій частині мозку, яка відповідає за контроль і координацію роботи м'язів. Часто це трапляється під час пологів через кисневу недостатність або в перші місяці життя дитини. Це не прогресуючий стан, який не може передаватися іншим людям.

ДЦП характеризується неспроможністю повною мірою контролювати координацію рухів і м'язову силу. Залежно від того, який відділ мозку уражено, можуть виникати різкі м'язові напруження (спазми), мимовільні рухи, характерна «танцююча» хода. Крім того, можуть виникати аномальні відчуття і сприйняття, порушення зору, слуху і мовлення, напади, затримка в розумовому розвитку. Діти з ДЦП можуть відвідувати звичайну школу і вчитися разом з усіма. Залежно від ступеня та характеру порушення дітям із ДЦП потрібно створювати для навчання різні умови: безбар'єрне середовище для тих, хто пересувається на візку; пристосування для письма або малювання, якщо у дитини спостерігають розлади моторики тощо. З учнями школи обов'язково потрібно провести бесіду (і не одну) на цю тему, запросити до класу експертів – молодих інвалідів, які зможуть переконливо розповісти про своє життя, проблеми, відповісти на запитання і показати наочні матеріали.

Діти з порушенням зору

Порушення зору може мати різний ступінь – від тотальної сліпоти, що зустрічається рідко (10%); часткової сліпоти, коли людина не може розрізнити колір і форму, але може бачити світло, до незначного зниження зору. За певної підготовки, яку діти з порушенням зору починають отримувати ще в дошкільному закладі, вони досить вільно і самостійно орієнтуються, пересуваються. Існує безліч засобів і технологій, що допомагають людям із порушенням зору бути самостійними: від простого диктофону і годинника, «що розмовляє», до міні-комп'ютера, що дає змогу орієнтуватися на місцевості.

Діти з порушеннями слуху

Статистикою встановлено, що приблизно у 10% людей є різноманітні порушення слуху. Серед причин порушення слуху – пологові травми, інфекційні захворювання, наслідки застосування деяких медикаментів, запальні процеси. Частковою компенсацією порушення слуху може стати слуховий апарат. Існують методики виховання глухих і дітей зі зниженим слухом у звичайних умовах, які дають змогу їм розвинути мовленнєве спілкування та мовленнєвий слух, успішно навчатися у звичайних школах, отримувати вищу освіту у вузах. У школі та вузі необхідно враховувати особливості дитини з порушенням слуху й стежити за тим, аби вона отримувала інформацію у повному обсязі: звукову інформацію потрібно обов'язково дублювати зоровою.

Діти із затримкою в розвитку

Діти із затримкою в розвитку навчаються нових навичок і сприймають нову інформацію повільніше, ніж інші. Однак, все це досить умовно і залежить від багатьох факторів, зокрема, виховання, місцевих традицій тощо. Дуже часто «розумово відсталими» помилково називають дітей, які мають порушення мовлення, слуху, а також педагогічно занедбаних дітей (які вчасно не отримали знання і навички, притаманні певному вікові).

Синдром Дауна

Синдром Дауна – це порушення хромосомного коду, пов'язане з розладами у розвитку, коли у клітині з'являється 47 хромосома.

Дитина, яка народилася із синдромом Дауна, має характерну зовнішність – обличчя монголоїдного типу, дещо менший череп, інколи – непропорційно короткі кінцівки. Синдром Дауна означає, що малюк розвиватиметься повільніше, ніж його однолітки і пізніше пройдётиме загальні етапи розвитку. Йому буде важко вчитися, але він зможе робити більшу частину того, що роблять усі інші діти: ходити, говорити, читати і писати. У різних людей із синдромом Дауна різні розумові здібності, різні поведінка і фізичний розвиток. Кожен – унікальна особистість, як і будь-яка інша людина. Вони можуть набагато краще розвинути свої здібності, якщо живуть вдома, в атмосфері любові, якщо в дитинстві вони навчаються за програмою ранньої допомоги, якщо отримують спеціальну освіту, медичне обслуговування і відчують позитивне ставлення оточення. За дотримання цих умов особи із синдромом Дауна порушують один із основних стереотипів – що всі вони неспроможні зрозуміти іншу людину і не можуть навчатися. Зараз в Україні існують організації, які допомагають батькам виховувати дітей із синдромом Дауна.

Через відмінності у можливостях дітей із синдромом Дауна, для батьків і вчителів важко встановити правила навчання таких дітей. Необхідно висловлювати конкретні, а не абстрактні концепції, навчати поступово, постійно повторюючи пройдений матеріал.

Розлади аутистичного спектру (РАС)

РАС виявляється приблизно в 10-15 випадках на 10000 новонароджених. Причини аутизму невідомі. Нині вчені досліджують імовірні причини – неврологічні порушення і біохімічний дисбаланс. Психологічні фактори не впливають на виникнення аутизму. Хлопчики страждають від цього захворювання частіше, ніж дівчатка. При аутизмі порушення розвитку суттєво впливає на вербальне і невербальне спілкування та соціальну взаємодію. Зазвичай, він чітко проявляється у дітей до трьох років. Часто спостерігається здатність дитини спілкуватися, розуміти мовлення, гратися і взаємодіяти з іншими людьми.

Аутичні діти дуже різняться за інтелектом, можливостями і поведінкою. Деякі з них не говорять, мовлення інших обмежене і часто містить фрази і монологи, які повторюються. При аутизмі легшої форми діти можуть говорити на деякі теми, але у них спостерігаються труднощі абстрактного мислення. В аутичних дітей може виникнути нестандартна реакція на сенсорну інформацію, наприклад: голосний шум, світло, певні продукти, тканини, речі.

Спілкування з іншими дітьми також важливе, оскільки едагог навчаються в оточуючих зразків мовлення, спілкування та моделей поведінки. Щоб вирішити проблеми, пов'язані із засвоєнням шкільних дисциплін, необхідно створювати програми для батьків, які допомогли б продовжити навчання дитини і вдома.

Діти з труднощами у навчанні

Така форма порушення певною мірою прихована. У дітей спостерігаються труднощі концентрації уваги, запам'ятовування, пригадування та відтворення інформації, але не з самим процесом мислення. Досить часто такі люди мають дуже високий рівень інтелекту. Порушення пам'яті трапляються досить часто і є дуже різноманітними. З ними пов'язані функціональні обмеження слуху, мовлення, академічних здібностей, уваги, організованості, координації, сприйняття та інтеграції інформації, гнучкості мислення тощо.

Відповідно, можна спостерігати різні ознаки:

- проблеми зі сприйняттям тексту (дислексія: дитина не сприймає друкований текст і не здатна трансформувати його у слова. Дислексію мають 5-10% населення);
- порушення в опануванні письма (дисграфія);
- труднощі опанування правил орфографії (дисорфографія);
- неспроможність сприймати інформацію на слух (або зорово);
- прямолінійне, негнучке сприйняття.

Коли ви розумієте, що дитина не сприймає інформацію в певній формі, запропонуйте іншу (не може читати – поясніть словами; якщо не сприймає на слух – запишіть тощо). Якщо вам складно виявити це – запитайте. Будьте відвертими зі своїм співрозмовником.

Практичне заняття № 2 – 4 години

Вирішення практичних завдань: «Актуальність забезпечення корекційної спрямованості розвитку, навчання і виховання дитини з ТПМ в інклюзивних умовах. Соціально-педагогічна реабілітація. Принципи успішної реалізації реабілітаційних заходів. Соціально-педагогічна реабілітація. Принципи успішної реалізації реабілітаційних заходів».

Питання для обговорення:

1. В чому полягає актуальність забезпечення корекційної спрямованості розвитку, навчання і виховання дитини з ТПМ в інклюзивних умовах?
2. Сутність соціально-педагогічної реабілітації ?
3. Які принципи успішної реалізації реабілітаційних заходів ?

Завдання для самостійної роботи

1. Запропонуйте власну програму корекції. У парах обміняйтеся результатами. Побудуйте для свого партнера корекційну модель найоптимальнішу для його корекційної програми.

2. Робота в мікрогрупах.

Кожна група вибирає тип порушення. Розробляє корекційну програму. Групи готують презентації власних проєктів, кожен проєкт обговорюється, робиться висновок про те, яку з корекційних програм доцільно застосовувати в закладах різного типу і профілю.

Рекомендована література: [2].

Тема 3. Механізми формування особистості. Рівні виховання. Чинники ефективності виховної роботи.

Лекційне заняття №3 2 години

План

1. Психологія виховання. Внутрішні психологічні механізми становлення і розвитку особистості загалом, окремих її властивостей, а також керування цим процесом.
2. Психологічні механізми виховання і формування моральних якостей особистості.

Теоретичний блок. Психокорекція – це система заходів, спрямованих на виправлення недоліків психологічного розвитку чи поведінки людини за

допомогою спеціальних заходів психологічного впливу.

Психокорекція орієнтована на клінічно здорову особистість, на теперішнє і майбутнє клієнтів та передбачає середньо термінову допомогу.

Психокорекція відрізняється від психологічного розвитку тим, що психокорекція має справу з вже сформованими якостями особистості чи видами поведінки і спрямована на їх переробку, в той час як основна задача розвитку полягає в тому, щоб сформувати в людини психологічні якості.

Сьогодні психологічна корекція широко використовується в системі психологічної допомоги. Незважаючи на широкий спектр застосування поняття психологічної корекції, існують розбіжності відносно її використання. Наприклад, деякі автори розглядають психологічну корекцію як спосіб профілактики нервово-психічних порушень в дітей. Інші розуміють її як метод психологічного впливу, спрямований на створення оптимальних можливостей і умов розвитку особистісного та інтелектуального потенціалу дитини чи як сукупність прийомів, які використовує психолог для виправлення психіки чи поведінки психічно здорової людини.

Зі становленням практичної психології поняття «корекція» стало все ширше використовуватися у віковій психології не тільки у зв'язку із проблемами у розвитку, але й для нормального психічного онтогенезу. Розширення сфери використання психологічної корекції в роботі із здоровими дітьми обумовлене наступними причинами:

- активним впровадженням в систему навчання нових освітніх програм, успішне засвоєння яких вимагає максимального розвитку творчого та інтелектуального потенціалу дитини;
- гуманізацією процесу освіти, яка неможлива без диференційного підходу до навчання дитини і вимагає врахування індивідуально-психологічних особливостей кожного учня і, відповідно, різноманітних способів психолого-педагогічної корекції.

У зв'язку з цим відбулися принципові зміни характеру задач і напрямків корекційних впливів – від виправлення дефектів при порушеному розвитку до створення оптимальних можливостей і умов для психічного розвитку здорової дитини.

Психокорекційна ситуація передбачає:

- Наявність особи, що має психологічну проблему і потребує психологічної допомоги.
- Особа, що має відповідну професійну підготовку, готова й спроможна допомогти.
- Теорія, за допомогою якої можна прояснити проблему клієнта. Психологічна корекція відбиває визначену парадигму того напрямку поглядів, яких дотримується психолог.
- Набір процедур, технік, прийомів, методів, що використовуються для розв'язань проблем клієнта. Іноді таким методом виступає власне особистість психолога.
- Специфічні соціально-психологічні відносини між психологом та клієнтом, що дозволяють вірити у власні сили, почуватися комфортно, забезпечують оптимістичні налаштування щодо позитивного розв'язання проблеми.

Завдання корекції.

Психологічну корекцію можна розглядати у двох планах: в широкому – як комплекс психолого-педагогічних впливів, спрямованих на виправлення в дітей недоліків у розвитку, і у вузькому – як метод психологічного впливу, спрямований на розвиток психічних процесів і функцій в дитини і гармонізацію розвитку її особистісних властивостей.

Психокорекційні технології – це сукупність знань про способи і засоби проведення психокорекційного процесу.

Психокорекційний процес - складна система, що включає в себе як стратегічні, так і тактичні задачі. В тактичні задачі входить розробка методів і психокорекційних технік, форма проведення корекційної роботи, підбір і комплектування груп, тривалість і режим занять.

Завдання психокорекційних програм:

- Корекційна робота з дитиною повинна будуватися не як просте тренування вмінь і навичок, не як окремі вправи по вдосконаленню психологічної діяльності, а як цілісна усвідомлена діяльність. При цьому необхідно проводити корекційну роботу як із самою дитиною по зміні її окремих психологічних утворень, так і з умовами життя, виховання і навчання, в яких знаходиться дитина.

- Програма корекційної роботи повинна бути психологічно обґрунтованою. Успіх корекційної роботи залежить насамперед від правильної, об'єктивної, комплексної оцінки результатів діагностичного обстеження.

- Корекційна робота повинна бути спрямована на якісне перетворення різних функцій, а також на розвиток різних здібностей дитини.

В практиці психокорекційної роботи традиційно виділяють три основні моделі корекції: загальна, типова, індивідуальна.

Загальна модель корекції — система умов оптимального вікового розвитку особистості в цілому — передбачає розширення, поглиблення, уточнення уявлень дитини про навколишній світ, про людей, суспільні події, про зв'язки і відносини між ними; використання різних видів діяльності для розвитку мислення, що аналізує сприйняття, спостережливості тощо; такий характер проведення занять, що щадить, враховує стан здоров'я (особливо в дітей, які пережили посттравматичний стрес, які перебувають у несприятливих умовах розвитку). Необхідно оптимально розподіляти навантаження упродовж заняття, дня, тижня, року, вести контроль та облік стану дитини.

Типова модель корекції базується на організації практичних дій на різних основах. Спрямована на оволодіння різними компонентами дій і поетапне формування різних дій.

Індивідуальна модель корекції містить у собі визначення індивідуальної характеристики психічного розвитку дитини, її інтересів, навчання, проблем; виявлення ведучих видів діяльності, особливостей функціонування мислення, визначення рівня розвитку різних дій; складання програми індивідуального розвитку з опорою на більш сформовані сторони, дії ведучої системи для здійснення переносу отриманих знань у нові види діяльності та сфери життя.

Вирішення практичних завдань: «Психолого-педагогічне вивчення – основа індивідуальної корекції. Визначення освітніх потреб та корекційних цілей. Сучасні уявлення про сутність феномену порушеного розвитку».

Питання для обговорення:

1. Як психолого-педагогічне вивчення впливає на успішність подальшої корекційної роботи?
2. Які освітні потреби та корекційні цілі повинні враховуватись у роботі з дітьми з ООП?
3. Які сучасні уявлення про феномен порушеного розвитку?

Завдання для самостійної роботи

1. Для кожної групи дітей з ООП розробіть програму психолого-педагогічного вивчення.

Рекомендована література: [1], [2], [4].

Змістовий модуль 2. Підходи та методи корекційно-розвивальної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

Тема 4. Організація корекційно-розвивальної роботи в навчально-виховному процесі дітей з особливими освітніми потребами.

Лекційне заняття №4 2 години

План

1. Ефективність, умови забезпечення та оцінка корекційної роботи.
2. Мета, цілі, засоби, педагогічні прийоми, результати корекційної роботи.
3. Види спрямованості корекційно-розвивальної роботи.
4. Педагогічні умови реалізації корекційної спрямованості навчально-виховного процесі.

Теоретичний блок. Основні компоненти професійної готовності до корекційного впливу.

Теоретичний компонент:

- о знання теоретичних основ;
- о знання загальних закономірностей психічного розвитку в онтогенезі;
- о періодизації психічного розвитку;
- о знання проблеми співвідношення навчання і розвитку;
- о уявлення про основні теорії, моделі і типи особистості;
- о знання про соціально-психологічні особливості групи;
- о знання умов, що забезпечує особистісне зростання і творчий розвиток.

В професійній підготовці можливі три основні підходи:

- о дотримання певної парадигми;
- о еkleктизм (вміння поєднувати знання з різних теорій і практик);
- о загальний континуальний підхід.

Практичний компонент підготовки – оволодіння конкретними методами і методиками корекції.

Особистісна готовність передбачає наявність в дорослого потреби іти не від себе, а від клієнта і його проблем. Врахування професійної деформації особистості, синдрому професійного вигорання.

Види психологічного впливу, які здійснює практичний психолог:

Корекція – здійснення психолого-медико-педагогічних заходів з метою усунення відхилень у психофізичному та індивідуальному розвитку й поведінці, схильності до залежностей та правопорушень, подолання різних форм девіантної поведінки, формування соціально корисної життєвої перспективи;

Реабілітація – надання психолого-педагогічної допомоги дітям, підліткам, молоді, які перебувають у кризовій ситуації (постраждали від соціальних, техногенних, природних катастроф, перенесли тяжкі хвороби, стреси, переселення, зазнали насильства тощо), з метою адаптації до умов навчання і життєдіяльності.

Здійснюючи будь-який вид діяльності, пам'ятайте, головне – не зашкодити! Якщо в певній ситуації ви не можете допомогти дитині, направте її до іншого спеціаліста.

Етапи психокорекційної роботи:

- 1) діагноз, чітке формулювання проблеми;
- 2) прогноз, визначення завдань корекції;
- 3) підбір методик і технік, визначення форми роботи (індивідуальна, групова);
- 4) відбір дітей в групу, консультування батьків;
- 5) організація умов, підготовка матеріалів для роботи;
- 6) визначення періоду, який психолог буде працювати з дитиною та частоту зустрічей;
- 7) розробка програми та корекційних занять;
- 8) реалізація програми, внесення змін у ході роботи;
- 9) повторна діагностика, оцінка ефективності;
- 10) складання рекомендацій щодо виховання й навчання дітей, спрямованих на закріплення результатів корекційної роботи.

Облік проведеної корекційної роботи ведеться в журналі проведення корекційно-відновлювальної та розвивальної роботи. До журналу додаються програми, за якими працює психолог.

Корекційна робота з дітьми проводиться за результатами діагностики, за запитом батьків і вихователів, за спостереженнями психолога. Ефективність корекційного впливу відстежується після повторного діагностичного обстеження (за результатами діагностики, за зворотнім зв'язком з педагогом і батьками). Основні форми корекційної роботи: групова та індивідуальна.

4. Основні методичні вимоги до складання психокорекційних програм

Ефективність психокорекційного процесу в значній мірі залежить від вміння психолога скласти психокорекційну програму. При цьому необхідно враховувати наступні методичні вимоги:

- чітко сформулювати основні цілі психокорекційної роботи;
- виділити коло задач, які повинні конкретизувати основну мету;
- визначити зміст корекційних занять з врахуванням структури дефекту та індивідуально-психологічних особливостей дитини, розвитку провідного виду

діяльності;

- визначити форму роботи з дитиною (групова, сімейна, індивідуальна);
- відібрати відповідні методи і техніки з врахуванням вікових, інтелектуальних і фізичних можливостей дитини;
- запланувати форму участі батьків та інших осіб в корекційному процесі;
- розробити методи аналізу оцінки динаміки психокорекційного процесу;
- підготувати приміщення, необхідне обладнання і матеріали.

Вимоги до психокорекційної програми, спрямованої на виправлення відхилень у розвитку.

1. Цілі повинні формулюватися в позитивній, а не в негативній формі. Позитивна форма включає опис тих форм поведінки, діяльності, структур особистості, які повинні бути сформовані в клієнта.

2. Цілі корекції повинні бути реалістичними і співвідношені з тривалістю корекційної роботи, можливістю переносу клієнтом нового позитивного досвіду. Повинні бути близькими до реальності.

3. При постановці загальних цілей корекції необхідно враховувати далеку і близьку перспективу розвитку особистості і планувати як конкретні показники особистісного та інтелектуального розвитку клієнта, так і можливості відображення цих показників в особливостях діяльності і спілкування клієнта на наступних стадіях його розвитку.

4. Необхідно пам'ятати, що ефекти корекційної роботи проявляються протягом достатньо тривалого часового інтервалу: в процесі корекційної роботи, до моменту її завершення, нарешті, приблизно півроку поспіль можна остаточно говорити про закріплення чи про втрату клієнтом позитивних ефектів корекційної роботи.

Практичне заняття № 4 – 4 години

Дискусія: «Завдання і функції корекційно-виховної роботи».

Питання для обговорення:

1. Які завдання і функції корекційно-виховної роботи?

Завдання для самостійної роботи

Опишіть очікувані результати корекційно-виховної роботи з дітьми з ООП.

Результати доповіді на практичному занятті.

Рекомендована література: [3], [4], [5].

Тема 5. Психологічна корекція та її напрямки в системі допомоги дітям з особливими освітніми потребами.

Лекційне заняття №5 4 години

План

1. Напрямки, форми організації та компоненти психологічної корекції в навчально-виховному процесі.
2. Психокорекційні технології та фактори їх вибору і застосування.

Теоретичний блок. Цілеспрямований психокорекційний вплив на дитину і підлітка з проблемами в розвитку здійснюється через психокорекційний комплекс, який складається з чотирьох взаємопов'язаних блоків:

- діагностичний;
- корекційний;
- оцінювальний;
- прогностичний.

В діагностичний блок входять діагностика психічного розвитку дитини і діагностика соціального середовища.

Діагностика психічного розвитку дитини включає в себе:

- різнобічне психологічне вивчення особистості дитини і її батьків, системи їх стосунків;
- аналіз мотиваційно-потребової сфери дитини і членів її сім'ї;
- визначення рівня розвитку сенсорно-перцептивних та інтелектуальних процесів і функцій;
- діагностику соціального середовища дитини (аналіз несприятливих факторів соціального середовища, які травмують дитину, порушують її психічний розвиток, формування характеру особистості і соціальну адаптацію).

Корекційний блок включає наступні задачі:

- корекція неадекватних методів виховання дитини з метою подолання її мікросоціальної занедбаності;
- допомогу дитині чи підлітку у вирішенні психотравмуючих ситуацій;
- формування продуктивних видів взаємовідносин дитини з оточуючими (в сім'ї, класі);
- підвищення соціального статусу дитини в колективі;
- розвиток в дитини чи підлітка компетентності у питаннях нормативної поведінки;
- формування і стимуляція сенсорно-перцептивних, мнемічних і інтелектуальних процесів у дітей;
- розвиток і вдосконалення комунікативних функцій, емоційно-вольової регуляції поведінки;
- формування адекватних батьківських установок на соціально-психологічні проблеми дитини шляхом активного залучення батьків в психокорекційний процес;
- створення в дитячому колективі, де навчається дитина, атмосфери прийняття, доброзичливості, відкритості, взаєморозуміння.

Оцінювальний блок, або блок ефективності корекційних впливів, спрямований на аналіз змін пізнавальних процесів, психічних станів, особистісних реакцій в дитини в результаті психокорекційних впливів. Критерії оцінки ефективності

психологічної корекції вимагають обліку структури дефекту, механізмів його проявів, аналізу цілей корекції і використовуючи методи психологічного впливу. Результати корекційної роботи можуть проявлятися в дитини в процесі роботи з нею, до моменту завершення психокорекційного процесу і протягом тривалого часу після закінчення занять.

Ефективність психологічної корекції залежить як від об'єктивних, так і суб'єктивних факторів. До об'єктивних факторів відносяться:

- ступінь важкості дефекту в дитини;
- чіткість поставлених корекційних задач;
- чіткість організації психокорекційного процесу;
- час початку корекційного процесу;
- професійний та особистісний досвід психолога.

До суб'єктивних факторів можна віднести:

- установки дитини і батьків на психологічну корекцію;
- відношення їх до психологічної корекції і до психолога.

При оцінці ефективності психокорекційних впливів необхідно використовувати різноманітні методи, в залежності від поставлених психокорекційних задач. При оцінці поведінкових та емоційних реакцій дитини краще поєднувати метод спостереження з проєктивними методами дослідження особистості (кольорово-асоціативні тести, методика незакінчених речень, малюнкові тести). При оцінці ефективності корекції пізнавальних процесів в дітей можна використовувати функціональні проби, спрямовані на аналіз гностичних процесів, результати педагогічних спостережень. Оцінку ефективності корекції може провести і незалежна експертна комісія, яка включає в себе не тільки психологів, а також лікарів, педагогів, соціальних працівників.

Прогностичний блок психокорекції спрямований на проектування психофізіологічних функцій дитини чи підлітка.

При підготовці корекційної програми слід враховувати, що заняття повинні бути цікаві за змістом, динамічні та обов'язково спрямовані на кожного члена групи. Краще також розписати заняття до початку роботи корекційної групи. Якщо необхідно, можна змінити методи і прийоми корекції.

Крім того, під час підготовчого етапу слід надати необхідні рекомендації педагогам, оскільки від педагога залежить організація розвивального середовища та мікроклімату в групі. При наданні рекомендацій слід врахувати індивідуальні особливості педагога.

На цьому етапі потрібно використовувати різноманітні форми просвіти педагогів: семінари-практикуми, індивідуальне консультування тощо. Вибір форми роботи залежить від тематики проблеми, масштабності та індивідуальних особливостей педагога.

У кінці підготовчого етапу психолог має визначити напрямки подальшої діяльності з усіма учасниками освітнього процесу (батьки, педагоги та вихованці).

На основному етапі учасники навчально-виховного процесу працюють у взаємозв'язку. Педагоги дотримуються одержаних рекомендацій стосовно методів

та прийомів виховання, навчання та стилю спілкування з дитиною. Батьки виконують необхідні вимоги вдома. Психолог основні свої зусилля переключає на діяльність корекційної групи.

На цьому етапі роботи практичному психологу потрібно звернути увагу на певні моменти. Психолог записує результати спостереження під час занять в журнал спостережень. У записах слід звернути увагу на поведінку дітей та їх реакції під час ігор, контакти з іншими дітьми, настрій. Ці та інші дані допоможуть здійснювати аналіз проведеної роботи та визначити ефективність корекційного впливу на розвиток дитини, в результаті чого можна змінити малоефективні методи та прийоми корекції, виявити дітей, яким потрібна індивідуальна корекційна допомога. Наприклад, усунення причин, які заважають дитині повноцінно брати участь у роботі корекційної групи.

Після проведення половини основних корекційних занять бажано організувати бесіду з батьками з метою визначення психологічного клімату в сім'ї та змін, якщо вони є, в поведінці дитини.

Заключним етапом роботи є перенесення отриманих навичок у реальне життя. Головне завдання дорослих на цьому етапі – підтримка дитини, їх віри та бажання кращих змін.

Через 1-2 місяці після закінчення занять із психологом необхідно провести обстеження дитини, звернути увагу на рівень її взаємин із родиною та ровесниками. Аналіз отриманих даних дозволяє зробити висновки щодо стану дитини та необхідності подальшого проведення корекційної роботи. Якщо потрібно продовжити корекційний вплив на дитину, всі заходи реалізуються в індивідуальній формі.

Корекційне заняття спрямоване на роботу над уже сформованою в дитини проблемою (наприклад, невідповідність рівня розвитку дитини психолого-педагогічним і віковим вимогам). Корекційне заняття спрямоване на виправлення особливостей психічного розвитку, що перешкоджають оптимальному розвитку дитини, та її ефективній адаптації до життєвих умов. Мета: виправлення особливостей психологічного розвитку, що перешкоджають оптимальному розвитку дитини, її ефективної адаптації до життєвих умов. Ці заняття можуть проводитися як індивідуально, так і у підгрупах (кількість учасників від 5 до 12 осіб), не менше двох разів на тиждень. Час проведення: 30-60 хв.

Практичне заняття № 5 – 4 години

Дискусія: «Форми корекційно-виховної роботи».

Питання для обговорення:

1. Які форми корекційно-виховної роботи?

Завдання для самостійної роботи

Опишіть очікувані результати корекційно-виховної роботи з дітьми з ООП.

Результати доповіді на практичному занятті.

Рекомендована література: [2], [5].

Тема 6. Психолого-педагогічні умови формування властивостей особистості дитини з особливими освітніми потребами.

Лекційне заняття №6 2 години

План

1. Особливості корекційно-виховної роботи з дітьми з ООП.
2. Організаційно-методичне забезпечення, реалізація інноваційних педагогічних технологій корекційної роботи з дітьми з ООП.

Теоретичний блок. За способом передачі інформації виділяють три групи методів.

1. Наочні методи, до яких відносяться спостереження і демонстрація.

Спостереження – це цілеспрямоване сприйняття об'єкта чи явища, воно спеціально планується педагогом. Може бути короткочасне або тривале, постійне або епізодичне.

Демонстрація – це пред'явлення, показ предмета, явища або дії.

Існують наочні засоби для демонстрації:

- засоби предметної наочності (реальні предмети або їх копії);
- засоби образної наочності (ілюстрації, слайди, фільми);
- умовно-символічні засоби (формули, символи, схеми).

У роботі з проблемними дітьми наочні методи найбільш доступні і важливі, особливо на початкових етапах роботи. При їх застосуванні слід пам'ятати про такі особливості дітей, як уповільнений темп сприйняття, звуження обсягу сприйняття, порушення точності сприйняття. Ілюстрації повинні бути великими, доступними, в реалістичному стилі.

У корекційній роботі з дітьми з ООП застосовується принцип забезпечення полісенсорної основи навчання, тобто навчання будується з опорою на всі органи чуття.

2. Словесні методи навчання і виховання:

- розповідь – це монолог педагога, який містить навчальну інформацію;
- бесіда – це діалог вчителя і учня;
- пояснення – це коментар, в якому розкриваються приховані від безпосереднього сприйняття суттєві ознаки, зв'язки, відносини.

Розповідь повинна бути лаконічною, чіткою, виклад матеріалу вимагає емоційності і виразності. У бесіді важливо чітко формулювати питання, вони повинні бути зрозумілі дитині.

Діти з ООП зазнають труднощів в сприйнятті і переробці вербальної інформації, у більшості з них страждає мовленнєвий розвиток, тому словесні методи слід поєднувати із застосуванням наочних і практичних.

3. Практичні методи:

- вправи (усні і письмові);
- продуктивна діяльність;
- дослідно-експериментальна діяльність.

- елементи програмованого навчання.

Наочні і практичні методи широко використовуються в практиці спеціальної освіти. Особливе значення вони мають для дітей з сенсорними порушеннями. Так, в школах для дітей з порушеннями слуху спеціально передбачається предметно практичне навчання. Загальнопедагогічні методи і прийоми навчання використовуються спеціальною педагогікою особливим чином, що передбачає спеціальний відбір і поєднання методів і прийомів, більше за інші відповідають особливим освітнім потребам учня і специфіці корекційно-педагогічної роботи з ним.

У зв'язку з порушеннями розвитку перцептивної сфери (слух, зір, опорно рухова система та ін.), в учнів значно звужені можливості повноцінного сприйняття слухової, зорової, тактильно-вібраційної та іншої інформації, яка виступає в якості навчальної. Порушення в розумовому розвитку також не дають можливості для повноцінного осмислення і засвоєння навчальної інформації. Тому перевага віддається методам, що допомагають найбільш повно передавати, сприймати, утримувати і переробляти навчальну інформацію в доступному для учнів вигляді, спираючись на збережені аналізатори, функції, системи організму.

Як вже зазначалося, на початкових етапах навчання дітей з психофізичними порушеннями розвитку краще використовувати практичні і наочні методи, що формують сенсомоторну основу уявлень і понять про навколишній світ. Методи словесної передачі навчальної інформації виступають як додаткові. На наступних етапах навчання словесні методи висуваються на перший план.

Формування словесно-логічного мислення ускладнено, що, в свою чергу, значно обмежує можливості використання в освітньому процесі логічних і гностичних методів, в зв'язку з чим віддається перевага індуктивному методу (від часткового до загального), а також методам пояснювально-ілюстративним, репродуктивним і частково пошуковим.

Для ряду категорій дітей з особливими освітніми потребами метод роботи з підручником також має певну своєрідність: зважаючи на специфіку мовного та інтелектуального розвитку учнів в початкових класах пояснення нового матеріалу за підручником не проводиться, так як для повноцінного засвоєння матеріалу дітям необхідна власна предметно-практична діяльність, підкріплена живим, емоційним словом вчителя і яскравими образами досліджуваного матеріалу.

Характерними для всіх категорій проблемних дітей є сповільненість сприйняття, істотна залежність від минулого досвіду, менша точність і розчленованість сприйняття деталей об'єкта, неповнота аналізу і синтезу частин, труднощі в знаходженні загальних і відмінних деталей, недостатньо точне розрізнення об'єктів за формою і контуром. Тому при реалізації наочних методів навчання, педагог не тільки демонструє об'єкт, про який йде мова, але повинен організувати спостереження, вивчення об'єкта, навчити дітей способам і прийомам обстеження, спонукати дітей узагальнювати і закріплювати свій практичний досвід в слові.

Різновидом практичного методу навчання і виховання є використання дидактичних ігор та цікавих вправ. Вони ж виступають як метод стимуляції та активізації пізнавальної діяльності дітей. Використання гри як методу навчання дітей з обмеженими можливостями має велику своєрідність. Недолік життєвого і практичного досвіду, недостатність психічних функцій, які є значущими для розвитку уяви, фантазії, мовного оформлення гри, інтелектуальні порушення викликають необхідність навчання таких дітей гри, а потім поступового включення гри як методу навчання в корекційно освітній процес.

Таким чином, в спеціальній освіті практично завжди використовується складне поєднання декількох методів і прийомів роботи з метою досягнення максимального корекційно педагогічного ефекту. Комбінації таких поєднань і їх адекватність в тій чи іншій педагогічній ситуації і визначають специфіку процесу спеціальної освіти.

Практичне заняття № 6 – 2 години

Дискусія: «Оцінка ефективності корекційно-виховної роботи».

Питання для обговорення:

1. Як оцінити ефективність корекційно-виховної роботи?

Завдання для самостійної роботи

Опишіть очікувані результати корекційно-виховної роботи з дітьми з ООП.
Результати доповісти на практичному занятті.

Рекомендована література: [1], [2], [3], [4], [5].

Критерії оцінювання за всіма видами контролю

Сума балів	Критерії оцінки
Відмінно (90-100 A)	Здобувач демонструє міцні знання навчального матеріалу в обсязі, що відповідає програмі навчальної дисципліни, правильно й обґрунтовано приймає необхідні рішення в різних нестандартних ситуаціях; реалізує теоретичні положення навчальної дисципліни виконуючи практичні завдання у сфері публічного управління та адміністрування. При виконанні практичних завдань проявляє вміння самостійно вирішувати поставлені завдання, активно включається в обговорення, відстоює власну точку зору в питаннях та рішеннях, що розглядаються. Оцінка нижче 100 балів обґрунтовується недостатнім розкриттям теоретичних питань навчальної дисципліни, або тим, що студент проявляє невпевненість в тлумаченні теоретичних положень чи складних практичних завдань.
Добре (82-89 B)	Здобувач демонструє знання, володіння матеріалом в обсязі, що відповідає програмі навчальної дисципліни, робить на їхній основі аналіз можливих ситуацій та вміє застосовувати теоретичні положення при вирішенні практичних задач у сфері публічного управління та адміністрування, але припускається несуттєвих помилок. При виконанні практичних завдань, здобувач самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких є незначною.
Добре (74-81 C)	Здобувач на достатньому рівні володіє навчальним матеріалом, знає основні теоретичні положення, що відповідають програмі навчальної дисципліни, аналізує можливі практичні ситуації та вирішує їх, але припускається помилок які усуває за підтримки з боку викладача або однокурсників. Пояснює основні положення, дає правильні відповіді щодо зміни психологічних форм, методів роботи у сфері публічного управління та адміністрування при заданій зміні вихідних параметрів. Помилки у відповідях не є системними, впевнено працює за алгоритмом.
Задовільно (64-73 D)	Здобувач розуміє основні положення навчальної дисципліни, котрі є визначальними і орієнтується у напрямі вирішення практичних завдань. Здобувач розуміє практичні завдання, має пропозиції щодо напрямку їх вирішення. Самостійно вирішує завдання за зразком, допускає значну кількість неточностей, помилок, котрі усуває під керівництвом викладача, підтримки з боку однокурсників. Розуміє основні правила, морально-етичні норми психологічного аспекту управління у сфері публічного управління та адміністрування.
Задовільно (60-63 E)	Здобувач поверхнево опанував навчальний зміст, передбачений програмою навчальної дисципліни, володіє основними положеннями на мінімально допустимому рівні. Знання щодо організації психологічної роботи у сфері публічного управління та адміністрування несистемні, фрагментарні. Виконання практичних завдань, формалізоване: є відповідність алгоритму, виконує практичні завдання за підтримки з боку викладача зі значними труднощами; демонструє нестійкі навички міжособистісної взаємодії. але відсутнє глибоке розуміння логіки психічних процесів в організації та управлінні.

Незадовільно (35-59 FX)	Здобувач має фрагментарні знання, опанувавши менше половини обсягу навчального змісту, передбаченого програмою навчальної дисципліни. Відсутнє цілісне усвідомлення навчального матеріалу. Здобувач працює пасивно, практичні завдання виконує переважно з помилками, виправляє помилки лише при виконанні нескладних практичних завдань. Здобувач допускається до повторного складання заліку.
Незадовільно (0-34 F)	Здобувач не виконує вимоги програми навчальної дисципліни: не сформовані знання уміння та навички. Здобувач не допускається до заліку та проходить повторне вивчення дисципліни.

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Оцінювання: індивідуальне опитування, колективна співбесіда, перевірка виконання практичних завдань, формування дидактичного портфоліо, письмове опитування, презентація результатів самостійної роботи, екзамен.

Демонстрування результатів навчання: дискусія, усні доповіді, робота в парах, робота в команді, рольова гра, тренінг, презентація результатів самостійної роботи.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Кобильченко В., Омельченко І. Спеціальна психологія: підручник. Київ: ВЦ «Академія», 2020. 224 с.
2. Клопота Є.А. Психологічні основи інклюзивного освітнього простору: навчальний посібник. Запоріжжя: ЗНУ, 2020. 85 с.
3. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навчально-методичний посібник/ за заг. ред. М.А. Порошенко та ін.. Київ: 2018. 252 с.
4. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта : навчальний посібник. Київ : «ТОВ Агенство «Україна», 2019. 300 с.
5. Соколова Г. Б. Психологічний супровід школярів із синдромом Дауна: Монографія. Чернівці: Букрек, 2018. 344 с.

Допоміжна

1. Актуальні питання реформування освіти в Україні: монографія / за ред. С. Л. Лондара. Київ: ДНУ «Інститут освітньої аналітики». 2018. 246 с.
2. Діти з особливими потребами в освітньому просторі України: бібліогр. покажч. / уклад.: Ю. Щеглова, М. Маслова, Г. Мацієвська. Запоріжжя: ЗОУНБ, 2017. 256 с.
3. Дитина з труднощами в навчанні в інклюзивному класі: навчально-методичний посібник / Н. В. Базима, О. Б. Качуровська, Ю. В. Коломієць, І. В. Мартиненко; за ред. І. В. Мартиненко, М. К. Шеремет. Київ: ДІА, 2019. 148 с.
4. Докучина Т.О. Працівники психологічної служби в команді психолого-педагогічного супроводу: хто і що робить. *Заступник директора школи*. 2019. № 3. С. 22-23.
5. Коваль Л. В. Організаційно-методичний супровід дитини з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного ДНЗ : навчально-методичний посібник. Київ : ФОП Симоненко О. І. 2018. 100 с.
6. Компанець Н. М. Моделювання індивідуального розвитку дитини з особливими потребами в умовах інклюзивного ДНЗ : навчально-методичний посібник. Київ : ФОП Симоненко О. І. 2018. 68 с.
7. Конопляста С. Ю. Розвиток дітей із вродженими незрощеннями губи та піднебіння. Теорія і практика. Монографія. Київ.: НПУ імені М. П. Драгоманова. 2008, 212 с.
8. Логопедія : підручник / за ред. М. К. Шеремет. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2018. 856с.

9. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навчально-методичний посібник/ за заг. ред. М.А. Порошенко та ін.. Київ: 2018. 252 с.

10. Основи спеціальної та інклюзивної педагогіки : навчальний посібник/ за заг. ред. проф. Ю. Д. Бойчука. Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. 2018. 338 с.

11. Особлива дитина в інклюзивному навчальному закладі : навчально-методичний комплект / Л. В. Коваль, Н. М. Компанець, Н. О. Квітка, А. В. Лапін, І. В. Луценко. Київ : ФОП Симоненко О. І. 2018. 380 с.

12. Четверікова Н.В. Роль шкільного психолога як члена команди супроводу інклюзивного процесу в закладі загальної середньої освіти. *International Academy Journal*. 2018. Vol. 37(25). С. 40-49.

Інформаційні ресурси

1. Все про розвиток і корекцію мовлення дітей та дорослих. URL: <http://www.logoped.org/> Декларації, конвенції та угоди ООН щодо прав інвалідів. URL: www.un.org/russian/document/declarat/disabledmenu.htm
2. Клуб працівників спеціальної освіти. URL: <http://www.krok.org.ua/>
3. Офіційний сайт Бібліотеки Університету Ушинського. URL : <https://library.pdpu.edu.ua>
4. Сайт англійською та українською мовами, присвячений співробітництву в галузі спеціальної педагогіки. Частина сторінок - ще в розробці. Електронний журнал. URL: www.canada-ukraine.org/ukr_Journal.htm
5. Сайт дефектологів. URL: <http://defectolog.by/>
6. Система нормативно-правового і програмно-методичного забезпечення освіти в Україні, в тому числі нормативні акти про особливості діяльності спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів. URL: www.znz.edu-ua.net/rb.php?r=6
7. Товариство Живого Журналу "Спеціальна психологія". URL: <http://community.livejournal.com/specpsy>
8. Товариство Живого Журналу, присвячене проблемам дефектології. URL: <http://community.livejournal.com/defektologija>
9. Українська асоціація корекційних педагогів. URL: <http://uasp.org.ua>